

Марина Вотінцева

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри перекладу та

лінгвістичної підготовки

(Дніпровський національний університет ім. О.Гончара)

ВІДПРАЦЮВАННЯ ФОНЕТИКИ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Під час вивчення фонетики – вчення про звуки і звукову систему мови, студенти оперують одиницями трьох систем: фонетичною, фонологічною і графічною. Тому особливості засвоєння фонетики і графіки англійської мови полягають у поетапному формуванні орфоепічних та орфографічних умінь і навичок у зв'язку з вивченням фонетики, морфеміки, словотвору і морфології. Усі однотипні правописні факти англійської мови узагальнені й подаються у вигляді правил, що звільняють студентів від необхідності запам'ятовувати написання кожного слова і забезпечують уміння писати правильно групу слів, об'єднаних на основі фонетичної чи граматичної спільності. Прикладом можуть бути правила читання голосних звуків у 4 типах наголошених складів.

Відомості з фонетики потрібні й для засвоєння орфоепії – норм літературної вимови, зокрема, правильної вимови звуків ізольовано, у сполучуваності їх у мовному потоці, тобто в словах і реченнях (враховуючи такі явища як акомодация, асиміляція, редукція), а також для засвоєння випадків варіантного оформлення слів і граматичних форм відповідно до закономірностей організації фонетичної системи.

Для правильного розуміння фонематичних явищ, що виникають внаслідок дії звукових хвиль на орган слуху, студентам необхідні знання про акустичні властивості мовних звуків: мовні звуки розрізняються залежно від того, що лежить в їх основі – тон чи шум, – і відповідно безпомилкового поділу їх на дві групи: голосні і приголосні, приголосні в свою чергу поділяються на дзвінки і глухі. Наприклад, звук [ɔ:] – *голосний заднього ряду, середнього підняття, лабіалізований, довгий, напружений*. Звук [ʃ] – *шумний приголосний, щілинний фрикативний, глухий, губно-зубний, напружений*.

Свідоме оволодіння орфографічним правилом неможливе без належних фонетичних чи граматичних знань. Саме тому в підручниках прийнято такий порядок розташування правил: спочатку подано теоретичний матеріал, наприклад, з граматики, а потім – відповідне правило правопису. Наприклад, під час пояснення формування дієслів з закінченням *-ing* вказують правила на правопис: *якщо дієслово закінчується на наголошений склад з коротким голосним, то кінцева приголосна подвоюється, swim – swimming, begin – beginning, sit – sitting*. З фонетичної точки зору це правило подвоєння можна пояснити так: якщо б не відбулось подвоєння кінцевої літери **t** у слові *sitting*, то склад перетворився би на відкритий, та змінилася би вимова слова – з [ˈsɪt.ɪŋ] на [ˈsaɪt.ɪŋ]. Отже, підтверджено зв'язок фонетики з орфографією.

Вивчення звукової системи англійської мови здійснюється за принципами наступності та перспективності. Зазвичай курс англійської мови

включає чотири етапи вивчення фонетики: 1) навчання звуків іноземної мови, 2) навчання вимови слів, 3) навчання вимови фраз, 4) навчання вимови речень різних комунікативних типів.

Студенти початкового рівня на заняттях з англійської мови удосконалюють навички правильного вимовляння звуків мови та позначення їх буквами на письмі, вчаться розрізняти поняття звук і буква, поділяти слова на склади, визначати наголошені й не наголошені склади, голосні та приголосні звуки, розрізняти дзвінки й глухі приголосні, писати транскрипцію слів і речень, виокремлювати інтонаційні моделі найбільш поширених типів простих і складних речень. Опрацьовуються і відповідні правила правопису, зокрема подвоєння літер на кінці слів, як у слові *swim* – *swimming*, вилучення літери *e* на кінці слів: *come* – *coming* та інші.

Дотримуючись принципу наступності, викладачу необхідно організувати систематичне повторення і закріплення знань та навичок, одержаних студентами на початковому етапі оволодіння англійською мовою.

На етапі узагальнення й систематизації вивченого на просунутому етапі неабияке значення мають завдання: вдосконалювати дикцію; формувати вміння володіти своїм голосом й відтворювати інтонацію різноманітних синтаксичних конструкцій; відрізняти орфографічну правильність від орфоепічної, тобто писемну форму мови від усної.

Під час навчання фонетики, слід розрізняти два типи помилок при сприйнятті і відтворенні звуків іноземної мови: фонетичні та фонологічні помилки. Фонетичні помилки не змінюють зміст речення, а лише змінюють якість вимови. Фонологічні помилки є більш грубими, вони спотворюють зміст і порушують правильність розуміння [4, с. 56].

Одним з важливих видів роботи в процесі вивчення фонетики є фонетико-графічний розбір, що передбачає проведення аналізу «від звука до букви». Вправи на відтворення прямої фонетичної транскрипції відіграють значну роль у підвищенні рівня орфографічної грамотності студентів: студенти чують слово, записують його спочатку звуковим письмом, а потім звичайним буквеним. Наприклад, *[frəm , lɒndən]* – *from London*, *[hɪz ən , æpl]* – *Here is an apple*.

Неможливо уявити потік зв'язного усного мовлення без інтонаційного оформлення (без пауз та будь-яких змін у швидкості чи гучності). У найширшому значенні, інтонація полегшує розуміння слухачем інформації, котру прагне донести мовець [3]. Залежно від ситуації спілкування, потреб комунікації та інтенцій мовця, певні компоненти інтонації набувають провідної ролі у вираженні смислу англійського емоційного висловлювання [2, с. 16].

Оволодіння іншомовною інтонацією передбачає формування аудитивних навичок сприйняття інтонаційного малюнка та його адекватне відтворення в процесі говоріння та читання [цит. по 1, с.7].

Найбільш важлива функція інтонації пов'язана з виразом мети висловлювання: вона характеризує його як повідомлення, питання, заперечення, звернення тощо

(тобто вказує на його так звану іллокутивну функцію (силу)). Ця функція реалізується в основному за допомогою тональних акцентів різних конфігурацій.

Під час навчання інтонації слід брати до уваги, що різні інтонаційні моделі використовуються в різних типах речення. Як і в процесі автоматизації дій учнів з окремими звуками, при автоматизації дій учнів з новими інтонаційними моделями використовуються вправи на рецепцію та вправи на репродукцію інтонаційної моделі. У зв'язку з мовленнєвим характером інтонаційних навичок при навчанні інтонації необхідно виконувати умовно-комунікативні вправи.

Отже, можемо підсумувати, що вивчення особливостей фонетики та фонології є невід'ємною частиною під час навчання англійської мови як іноземної.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко О.М. Навчання фонетичного матеріалу [Режим доступу: http://ekhsuir.kspu.edu](http://ekhsuir.kspu.edu) (дата звернення: 19.02.2023)
2. Калита А. А. Фонетичні засоби актуалізації смислу англійського емоційного висловлення. К. : Вид. центр КНЛУ, 2001. 351 с.
3. Колесник О.С., Гаращук Л. А., Гаращук К. В. Теоретична фонетика англійської мови : навчальний посібник для студентів факультетів іноземних мов. Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2015. 226с.
4. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник / Колектив авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2002. 327 с.